

HET GEDULD VAN DE PAPAVER

“Katarsis is een gemeenschap waar we de kans krijgen om bij onszelf stil te staan en onze verslavingsproblematiek aan te pakken. We wijzen elkaar op gedrag uit het drugsmilieu en proberen dit te veranderen. We zoeken ook waar we goed in zijn. Dit alles roept gevoelens op, waarvoor we niet meer wegvluchten. Stap voor stap proberen we wat we binnen geleerd hebben, buiten toe te passen. Dat gaat langzaam.”

Een ex-bewoner

Geknakte levens

Ines is zopas opgenomen in de detoxafdeling van Katarsis, een behandelingscentrum voor verslavingszorg in Genk (Belgisch-Limburg). Ze ziet er vermoeid uit. Afwezige blik. Meteen na aankomst heeft ze een gesprek met een psycholoog gehad en is ze onderzocht door een dokter. Ze leverde ook een urinestaal af. Dat zal ze, net als de andere bewoners, geregeld moeten doen om te laten controleren of ze clean is.

Elke nieuwe bewoner krijgt eerst een groepsintroductie. In een kleine kamer gaan alle bewoners van de detoxafdeling in een kring staan. Ze zijn met zijn negenen. Samen met de begeleider en Ines vormen ze een elftal, schijnbaar willekeurig geplukt uit de Vlaamse bevolking. Evenveel mannen als vrouwen, enkele jongeren, enkele dertigers, veertigers, een allochtoon. Zet deze groep als publiek bij een televisieprogramma en geen van hen zal opvallen. Behalve misschien Marco. Hij heeft het uiterlijk van een gewezen bokskampioen weltergewicht. Een lichaam van strakke spieren en een gebeeldhouwde kop, die op een strook haar in het midden na volledig kaal is. Ooit zal dat haar strak rechtop hebben gestaan, maar nu hangt het slap, als de kam van een vechthaan die een nederlaag heeft geleden. Later zegt Marco dat hij inderdaad professioneel vechter is geweest: kickboksen, worstelen, freefighten.

De voorstelling begint. Het lijkt een stukje absurd theater, voor de zoveelste keer opgevoerd. Elke bewoner zegt de woorden die hem door het leven zijn toebedeeld.

‘Mijn naam is Willem, 24 jaar. Ik kom uit Gent. Mijn verslaving is speed en alcohol.’

‘Ik ben Eva. Ik ben 31 jaar. Ik kom uit Rijkevorsel en heb twee kinderen. Mijn verslaving is heroïne.’

‘Frida, 38 jaar, uit Herentals, één dochter, ook heroïne. En speed.’

‘Francesco, 19 jaar, Diest, PMA en XTC.’

‘Marco, 32 jaar, Kinrooi, dochter van acht, speed en cocaïne.’

‘Joke, 21 jaar, Antwerpen, cocaïne.’

‘Dirk, 40 jaar, Hasselt, twee kinderen, alcohol.’

‘Greet, 29 jaar, Turnhout, één zoon, cocaïne en LSD.’

De woorden hebben een vervreemdend effect, maar Ines moeten ze niettemin op een of andere manier geruststellen. Iedereen zit hier om dezelfde reden: verslaving. Dat is hun grootste gemene deler. Het maakt hen hier identiek, in de buitenwereld maakte het hen vaak uniek.

‘Ik ben Ines,’ stelt de nieuwkomer zich ten slotte voor. ‘Ik ben 25 jaar. Ik kom uit Aarschot.’ En na een kleine aarzeling besluit ze: ‘Cocaïne.’

Geknik bij de andere bewoners. Zij begrijpen het. Geen vragen over het hoe en waarom. Haar achtergrond is momenteel onbelangrijk. Wat telt is dat ze tot het besef is gekomen dat het zo niet verder kon, zoals Dante aan het begin van *De goddelijke komedie*.

*Op 't midden van ons levenspad gekomen,
Kwam ik bij zinnen in een donker woud,
Want ik had niet de rechte weg genomen.*

*Rondom mij dicht en doornig kreupelhout;
Ik kan niet zeggen hoe het mij bezwaarde,
Nu de herinnering mij weer benauwt.*

Allemaal zijn deze mensen op hun manier door de hel gegaan, of in de woorden van Dirk, een wat schuchtere jongen, ontwend na zes jaar lang dagelijks dronken te zijn geweest, een roes die hem zelfverzekerd maar ook agressief maakte: ‘Ik was zelf de hel.’

Na de groepsintroductie stellen de bewoners aan elkaar hun actiepunten voor. Waar zullen ze zich vandaag op concentreren? Als een mantra keren de woorden ‘minder piekeren’ terug. In deze hoofden, waar alles tijdenlang met alle mogelijke middelen werd verdrongen, is het nu gaan tochten. Een kille wind wringt zich door alle kieren en spleten van de herinnering. De puinhopen van het verleden worden zichtbaar. Schuldbesef wakkert aan, emoties laaien op. En met het verleden komt ook de toekomst in beeld. Hoe moet het straks

verder? Wie zal mij nog vertrouwen? Wie zal er nog van mij houden? Maar dat is voor later. Niet piekeren daarover. Niet vandaag. Ontwennen is wennen aan iets dat er niet meer is. Nog niet aan wat komt.

‘Maar wat ga je voor jezelf doen?’ spreekt de begeleider Marco streng toe. Diens actiepunt blijkt leren koken en strijken. Marco kijkt alsof hij een tik op de vingers heeft gekregen. Hij is de motor van de groep. Een turbomotor. Een borstkas vol adrenaline, maar een hoofd vol zenuwen. Altijd bereid om anderen op te peppen, maar intussen holt hij zichzelf voorbij. Een manier van vluchten. Hij is hier twee weken. Amper twee weken. In zijn voorstelling zit hij maanden verder. Hij ziet zichzelf al als de nieuwe man die kookt en strijkt voor vrouw en kind. De volgende uren hoor ik hem een paar keer mompelen: ‘Ik ga te snel. Ik kijk te ver vooruit. Ik ben hier nog maar twee weken.’ Maar wanneer de bewoners ’s avonds het eten maken, kijkt hij nauwlettend toe welke kruiden er voor de aardappelpuree worden gebruikt en hoe Eva het vlees bakt.

In de detoxafdeling verblijven de bewoners maximaal acht weken. Dag en nacht. In een leefgroep van ongeveer tien man. Het dagprogramma bestaat uit poetsen, wassen, strijken, koken, sport, spel en knutselen – ze hebben zopas maskers gemaakt die het gezicht tonen dat ze vroeger aan de buitenwereld lieten zien. Verder wat relaxatie en meditatie en vooral praten, veel praten. ’s Avonds een halfuurtje televisie – het journaal – en daarna wat vrije tijd. Om 23 uur gaan de lichten uit. De slaapkamers worden gedeeld met twee of met drie. Een strak patroon voor mensen die sinds jaar en dag maar één regelmaat gekend hebben: die van een volgend shot of glas.

In het weekend is er wat meer vrije tijd. De bewoners stellen zelf een programma samen. Het menu wordt bepaald. Er wordt een speelfilm gekozen om ’s avonds naar te kijken. Ze trekken er samen al eens op uit.

Acht weken opname lijkt weinig, maar die tijd dient ook enkel om te ontwennen en om te erkennen dat er een probleem was en vooral is. Velen ontdekken dat laatste pas na een paar weken, wanneer de mist van de vaak jarenlange verdoving is opgetrokken. Sommigen geven het dan al op en vertrekken tegen alle adviezen in. Fysiek ontwend menen ze dat ze ook al mentaal ontwend zijn. Niemand kan verplicht worden te blijven. Zo ook Ines niet.

De volgende dag tijdens het ochtendpraatje, waarbij de bewoners weer in een kring staan, zegt Ines tegen de groep: ‘Ik ben zwanger. Ik ga naar huis.’

Verontwaardiging en onbegrip alom bij haar medebewoners, niet omdat ze zwanger is, maar omdat ze vertrekt. Een voor een richten ze zich tot haar, de begeleiders komen er niet tussen. Zij hebben voorheen al lang en intensief met haar gepraat.

Dat ze moet doorbijten, klinkt het. Dat ze nu niet mag opgeven. Dat ze aan het kind moet denken. De groep probeert haar tot inkeer te brengen, maar Ines geeft niet toe.

‘Deze keer blijf ik clean,’ zegt ze. ‘Zeker weten!’

Er stijgt hoongelach op. Van alle bewoners.

‘Ja hoor,’ zegt Willem, ‘dat hebben we allemaal al tien keer beweerd.’

Hier spreekt de ervaring. Daar kan weinig tegenop. Als uit één mond praat de hele groep op Ines in: zacht, hard, begripvol, dreigend.

‘Ik blijf clean,’ houdt Ines vol. ‘Ik doe het voor mijn kind.’ Ze wrijft over haar buik.

‘Je hebt verdorie gisteren nog gesnoven!’ roept Marco ineens uit. ‘Dat heeft iedereen aan je gezien! We zijn niet naïef!’

Ines schrikt. De anderen knikken.

‘Je was hier toch al eerder,’ merkt Dirk dan op, die zelf voor de derde keer is opgenomen. ‘Hoe vaak?’

‘Vier keer,’ zegt Ines aarzelend.

De groep slaakt een zucht. Er worden hoofden geschud. Sommigen slaan de ogen neer.

Nu nemen de vrouwen het woord. Moeders. Greet zegt dat ze inderdaad clean bleef toen ze zwanger was, maar na de bevalling ging ze net zo hard aan de drugs. Frida bekent dat zij wel doorging met drugs, ondanks haar voornemen te stoppen. Maar alle argumenten ketsen op het pantser van Ines af.

‘Mijn besluit staat vast. Ik ga naar huis.’

‘Heb je wel een huis?’

‘Ben je nog ergens welkom?’

‘Wat zal je moeder zeggen?’

‘En je vriend?’

Een spervuur van vragen, die Ines beantwoordt door iedere keer haar schouders op te halen.

‘Ik zie wel,’ zegt ze.

Uiteindelijk geeft de groep het op. Na een kwartier. Iedereen is aangedaan. Verslagen. De begeleider vraagt nog één keer of Ines vastbesloten is. Ze knikt.

‘Dan mag je nu je koffers pakken en vertrekken,’ zegt de begeleider.

Zonder nog iets te zeggen verlaat Ines met gebogen hoofd de kamer. Stilte blijft achter.

Eva is vijf weken geleden hier aangekomen. Een frêle meisje van 31 jaar. Teruggetrokken. Stil. Vandaag moet ze voor de medebewoners over haar leven vertellen. Ze heeft vijf vellen papier volgekrabbeld, maar tijdens

haar verhaal zal ze er amper een blik op werpen. In een ononderbroken monoloog rollen de woorden uit haar mond.

Ze bracht, zegt ze, meer tijd bij haar grootouders dan bij haar ouders door, die altijd aan het werk waren. Bij haar grootvader vond ze rust en begrip. Tot hij op haar veertiende plotseling stierf. Een klap voor haar, maar niemand zag het, zeker haar ouders niet. Ze werd opstandig, onhandelbaar, liep een paar keer weg van huis. Op haar vijftiende een zelfmoordpoging. Ze ging begeleid op kamers wonen en op haar achttiende trok ze naar Lyon om er geschiedenis te studeren. Na twee jaar keerde ze terug naar België omdat ze zwanger was. Ze trouwde en werd moeder op haar eenentwintigste, drie jaar later kreeg ze een tweede kind. In die drie jaar behaalde ze een diploma vertaler, waarna ze als tolk begon te werken om voor haar kinderen te kunnen zorgen. Toen liep haar huwelijk spaak. Ze kreeg een eetverslaving. Binnen de kortste keren woog ze meer dan honderd kilo. Maar ze herstelde zich en viel weer af. Ze vond een nieuwe vriend, met wie ze al snel trouwde. Intussen was ze wel steeds harder en langer gaan werken. Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. En daarna deed ze nog het huishouden, ook voor de kinderen van haar tweede man. Uiteindelijk kon ze de druk en de vermoeidheid niet meer aan en belandde ze in een diepe depressie, waartegen zelfs medicijnen niet hielpen. Een vriend stelde haar toen voor om eens heroïne te proberen. Ze was op dat moment al dertig, had nooit eerder drugs gebruikt. Ach, één keer kan geen kwaad, dacht ze.

Heroïne bleek een wondermiddel.

'Alle vermoeidheid was weg, ik voelde me een supervrouw.'

Tot het spul was uitgewerkt. Binnen de kortste keren was ze verslaafd. Al haar geld ging op aan heroïne. Maar niemand had het door. Haar man niet. Haar kinderen niet. Tot ze betrapt werd met drugs op zak. Toen pas drong het tot haar door dat ze hulp nodig had. En daarom is ze nu hier.

Ze is opgelucht als ze klaar is met haar verhaal. Alle anderen applaudisseren. Zij putten hoop uit haar woorden. Vijf weken geleden zagen ze haar hier binnenkomen als een wrak, meer dood dan levend, zeggen ze. En kijk nu!

Maar de weg is nog lang. Eva is een bloem in de knop gebleven. Voorgoed veertien, de leeftijd die ze had toen haar grootvader stierf. Een beginnende puber, weifelend tussen volgzaamheid en opstandigheid, pendelend tussen kind en volwassene, bang en nieuwsgierig tegelijk. Misschien daarom dat ze op haar dertigste nog trapte in de valkuil genaamd heroïne.

Een atypisch verhaal, zegt een van de begeleiders achteraf. Meestal is er een voorgeschiedenis in het druggebruik, zeker bij heroïne: eerst cannabis of speed of cocaïne. Het toont aan hoe slecht het met Eva ging. En vooral hoe euforisch heroïne kan werken. Verleidelijk maar dodelijk.

Een week nadat ze zwanger is vertrokken, klopt Ines opnieuw aan. Ze wil toch nog een keer praten over een opname. Tijdens het gesprek wrijft ze voortdurend over haar buik. Maar ze blijft twijfelen en uiteindelijk vertrekt ze weer. Uit haar urinestaal blijkt even later dat ze de voorbije dagen opnieuw heeft gebruikt.

Groeipijnen

In het boek *Opium* schreef de Franse auteur Jean Cocteau in 1929 tijdens een ontwenningsskuur: 'Ik ben dus weer aan verdovende middelen verslaafd geraakt, omdat de doktoren die de ontwenningsskuur geven (...) niet proberen de moeilijkheden te genezen die de voornaamste oorzaak van de verslaving zijn, omdat ik opnieuw in een onevenwichtige zenuwtoestand raakte en een kunstmatig evenwicht verkoos boven in het geheel geen evenwicht.'

De verzuchting van Cocteau was terecht. Ontwennen is niet het probleem, maar ontwend blijven. 'Het geduld van de papaver,' schreef Cocteau. 'Wie eens geschoven heeft zal het weer doen. Het opium weet te wachten.'

Maar de tijden zijn gelukkig veranderd. Vandaag kunnen verslaafden – als ze dat willen – na hun ontwenningsskuur in een detoxafdeling zich verder laten behandelen in een therapeutische gemeenschap. Daar wordt op zoek gegaan naar de oorzaken van de verslaving. Pas als die zijn aangepakt, is de kans op terugval een stuk kleiner.

'Verslaving is geen ziekte waarvan men genezen moet worden,' zegt Jacques, begeleider en zelf ex-verslaafde – een ervaringsdeskundige, zoals dat heet. 'Het is een manier van leven en denken die veranderd moet worden. Dat is voor de meesten een traag en pijnlijk proces, dat gemiddeld anderhalf jaar duurt. Je moet weer kind leren zijn om opnieuw volwassen te worden.'

Of zoals Cocteau het treffend samenvat: 'Een boom zal stellig lijden van de groei maar het afvallen van de bladeren niet voelen.'

In de detoxafdeling was ik een buitenstaander. Ik keek toe en luisterde. Maar in de therapeutische gemeenschap van Katarsis wil ik meedraaien, drie dagen en twee nachten lang, gekeurslijfd in de strakke structuur die er voor elke bewoner het dagelijkse leven bepaalt.

De therapeutische gemeenschap is een leefgemeenschap met een strikte piramidale hiërarchie. Alle nieuwe bewoners beginnen onderaan als huishoudmedewerker en groeien daarna door tot keukenmedewerker. De medewerkers krijgen hun opdrachten van de keuken- of de huishoudverantwoordelijke, die hen ook controleert. Daarboven bevinden zich de opjutter, die alle bewoners voortdurend probeert te motiveren en inspireren, en de coördinator, die naargelang de aard van de problemen binnen de gemeenschap als een directeur in een fabriek of als een huisvader in een gezin is.

Pieter-Jan, 35 jaar, is sinds kort coördinator. Hij is hier zeven maanden. Het is zijn tweede opname. Veertien jaar eerder probeerde hij voor het eerst af te kicken van zijn heroïneverslaving. In die jaren studeerde hij verpleegkunde. Een intelligente, zachtaardige jongeman, die sinds enkele weken in scholen gaat praten over zijn drugverslaving. Aan jongens en meisjes van tien tot achttien jaar vertelt hij over de gevaren van drugs.

‘Een aartsmoeilijke opdracht,’ vertelt hij mij, ‘want hoe antwoord je zonder hen in verleiding te brengen op de vraag of drugs lekker zijn.’

Pieter-Jan is een charismatische figuur, een geboren leider, zo lijkt het. Maar hij is ook een twijfelaar, merk ik de volgende dagen, een tobber. De druk op zijn schouders is zwaar. Het is eenzaam aan de top. Hij is nu verantwoordelijk voor veertien bewoners. Zeven maanden geleden kon hij niet eens voor zichzelf zorgen.

Ik deel de slaapkamer met Janos en Michiel. Janos is sinds enkele dagen voor het eerst huishoudverantwoordelijke. Hij is hier nog maar drie maanden. Zijn nieuwe functie maakt hem nerveus en onzeker. Hij moet iedereen aan het werk zetten en vooral houden. Slaapkamers, badkamers, leefruimtes, gangen, alles moet elke dag op vaste tijdstippen opnieuw worden schoongemaakt. Randjes, kantjes, hoekjes, niets mag worden overgeslagen. Janos inspecteert en controleert. Hij holt. Hij zucht. Ook de was en de strijk vallen onder zijn verantwoordelijkheid. Hij laat Michiel en mij de strijk doen. Ik beken aan Michiel dat ik niet kan strijken.

‘Als je wat langer hier blijft,’ zegt hij, ‘dan leer je dat vanzelf.’

Michiel is hier al dertien maanden. Het is zijn derde opname in elf jaar. Op zijn dertiende is hij begonnen met gebruiken: hasj, speed, LSD. Vandaag, twintig jaar later, blijkt hij alles geprobeerd te hebben, XTC, cocaïne, heroïne, noem maar op. Hij kent elke ader in zijn lichaam. Geen ervan deugt nog.

Michiel is klein. Een meter vijftig, schat ik. Alsof hij op een dag besloten heeft niet meer te groeien. Hij is ook gesloten. Zelden toont hij zijn emoties. Ook niet wanneer hij mij vertelt over zijn kindertijd, toen hij door zijn vader meermaals mishandeld werd.

‘Hij bleef slaan tot ik stopte met huilen.’

Michiel is na dertien maanden therapie nog niet half zo ver als Pieter-Jan na zeven maanden. Hij boekt geen meter vooruitgang. Soms twee stappen vooruit, de volgende dag weer drie stappen achteruit. Begeleider Jacques vertelt me hierover: ‘Michiel wil niet vooruit. Hij wentelt zich in zijn slachtofferschap. Dat is makkelijker dan het los te laten, want het geeft hem een houvast voor alles wat verkeerd is gegaan in zijn leven. Zo hoeft hij zichzelf nooit iets te verwijten. We kunnen Michiel proberen te helpen, maar uiteindelijk moet hij het toch zelf willen en doen.’

Janos is intussen het kookpunt nabij. De druk wordt hem te veel. Hij briest als een stier. Ik moet ineens denken aan de reus Vukovic uit de verhalen van de Vlaamse schrijver Roger van de Velde, die in de jaren zestig vanwege een verslaving aan het medicijn Palfium verschillende keren in een psychiatrische inrichting werd geplaatst. In *De knetterende schedels* schreef Van de Velde over zijn medebewoner: ‘Vukovic was een boom van een vent met een fenomenale kracht. (...) Zoals Hercules, Samson en andere delirische geweldenaars was hij een man van goedaardige inborst. Hij leek bijna een beetje beschaamd om zijn buitensporige gestalte en de explosieve energie die daarin zat samengebond. Met zijn lome bewegingen wekte hij soms de indruk dat hij die energie zo behoedzaam mogelijk van schokken wilde vrijwaren, zoals een vrachtrijder die in zijn tientonner dynamiet vervoert.’

Janos dreigt weldra te ontploffen en ik zie hem in staat om, zoals Vukovic op een dag deed, een van de radiatoren met het buizenstelsel en al uit de muur te rukken en ermee door de gangen te stormen. Maar Janos heeft de voorbije maanden geleerd aan zijn eigen noodrem te trekken. Waar hij vroeger diezelfde woede probeerde te onderdrukken door een veel te hoge dosis speed of benzos smeekt hij nu coördinator Pieter-Jan of hij zich meteen mag afzonderen om te kalmeren. Maar Pieter-Jan wil niet dat Janos de andere bewoners ontvlucht en roept hem streng tot de orde. Dat hij het weer veel te ver heeft laten komen. Dat hij eerder aan de noodrem had moeten trekken. Dat hij deze keer maar zo tot rust moet komen. Hier en nu. Niet ergens anders.

‘Heb je dat begrepen, Janos?’ roept Pieter-Jan, terwijl hij de reus stevig bij zijn schouders pakt. ‘Je laat het altijd veel te ver komen! Veel te ver! Dat kan zo niet!’

Dadelijk mept Janos Pieter-Jan als een vlieg tegen de muur, denk ik, maar ik vergis me gelukkig, want ineens buigt Janos het hoofd diep en zegt, bijna huilend: ‘Ik weet het, Pieter-Jan, ik weet het. Het spijt me.’

Op datzelfde ogenblik verdwijnt de spanning uit het kolossale lichaam van Janos als water dat van zijn rug glijdt.

Later, op de slaapkamer, is Janos weer helemaal zijn minzame zelf. De andere bewoners hebben hem duidelijk gemaakt dat ze erg tevreden zijn over zijn taak als huishoudverantwoordelijke en dat hij zich voor niets heeft opgewonden. Ook ik prijs hem voor zijn werk. Hij is net enkele lakens en een dekbed voor mij gaan halen en helpt me mijn bed op te maken.

‘Ik denk altijd dat iedereen achter mijn rug veel kwaad over mij vertelt,’ zegt Janos met een blafstem als van een vermoeide hond. ‘En op den duur ga ik ook geloven dat het zo is. Dan weet ik het zelfs zeker. Dat is mijn grootste probleem.’

Zoeken naar de oorzaak van de verslaving. Janos is op de goede weg. Nu nog een oplossing vinden. Dat zal een stuk moeilijker zijn. Hij heeft het immers al zes keer eerder geprobeerd.

Janos en Michiel hebben elk het ritueel om net voor het slapengaan zichzelf een compliment te geven voor iets dat ze de voorbije dag hebben gedaan. Het is een vervolg op de complimentenronde waarmee de hele gemeenschap elke dag afsluit. Rond tien uur 's avonds nemen alle vijftien bewoners plaats in de U-vormig opgestelde sofa's in de leefruimte en geven elkaar complimenten. Geen gratuite opmerkingen of goedkope beweringen, maar welgemeende pluimen, waarmee elke bewoner zijn gedeukte zelfbeeld wat kan opsieren.

Wim zegt: ‘Maarten, je had het gisteren erg moeilijk, maar vandaag ben je er weer helemaal tegenaan gegaan. Een compliment voor jou.’

Pieter-Jan zegt: ‘Mark, je was vandaag voor het eerst keukenverantwoordelijke. Je deed dat schitterend. En het eten was heerlijk.’

Maarten zegt: ‘Greg, een compliment voor jou. We hadden vanochtend een goed gesprek. Bedankt dat je wilde luisteren en mij raad geven. Het heeft me deugd gedaan.’

Diederik zegt: ‘Emma, ik wil je een compliment geven omdat je na acht weken in detox ervoor gekozen hebt naar ons te komen. Een moedige beslissing.’

Zeker tien minuten waaien de complimenten over en weer en ik zie meteen het heilzame effect dat ze op elke bewoner hebben. Alsof ze allemaal om de beurt een slok van de toverdrank van Asterix en Obelix nemen. Zou er vroeger ooit iemand tegen hen gezegd hebben dat ze iets goed deden? Of dat er iets was waarin ze uitblonken?

De elkaar snel opvolgende complimenten creëren een sfeer van vertrouwen en warmte. Een waar groepsgevoel. Wij. Samen. Tegen die ene vijand. In een oorlog voor het leven met elke dag een veldslag.

Dat laatste blijkt ook uit de woorden van Janos op de slaapkamer, net voor het licht uitgaat. Hij heeft lang moet nadenken eer hij voor zichzelf een compliment vond. Uiteindelijk zegt hij met een zucht: ‘Dat ik nog altijd hier ben. Ook na wat er vandaag is gebeurd. Dat is een compliment waard.’

‘Dat is zo, Janos,’ beaamt Michiel. ‘Dat is inderdaad zo.’

Dan treedt de nacht in. Een uur later lig ik nog altijd wakker. Janos roept in zijn slaap. Michiel tandenknarst.

De opbouw van de therapie gebeurt modulair. In elke module moet de ex-verslaafde een aantal opdrachten vervullen en doelstellingen bereiken. Langzaam wordt hij zo voorbereid op een nieuw leven in de buitenwereld. Hij verwerft inzicht in zijn situatie, ontwikkelt zijn zelfbeeld, kweekt vertrouwen, maakt zijn administratie in orde, leert met geld omgaan en zet zo zijn leven weer op de rails. Na verloop van tijd moet hij op zoek gaan naar zijn interesses, naar hobby's en ten slotte naar vrijwilligerswerk om gestaag een nieuwe vriendenkring op te bouwen en de dagen zinvol in te vullen.

Als alles vlot verloopt mag hij na drie maanden een eerste keer een avond alleen naar buiten: sporten, naar de film of op bezoek bij familie. Later mag hij een keer per week een hele dag op pad. Nog later oefent hij in het alleen wonen.

Opnieuw leren lopen. Stap voor stap.

Lukas is 32 jaar. Verslaafd aan alles behalve heroïne, zegt hij. Hij is al vier keer eerder opgenomen en even vaak te vroeg vertrokken. Nu is hij hier drie maanden. Kort hiervoor heeft hij een jaar in de gevangenis gezeten. Hij is vrij onder voorwaarden. Een ervan is het volgen van een ontwenningprogramma.

Lukas kleeft aan mij, al vanaf dat ik hier binnen ben gekomen. Waar ik ook ga of sta, de kans is groot dat Lukas ineens opduikt en hij mij met zijn lijzige stem aanspreekt. Alles goed? vraagt hij dan voor de achtste keer. Of: Heeft het eten je gesmaakt? Of: Ken je dit boek en dat boek? Titels waarvan ik nooit heb gehoord.

Allemaal aardig bedoeld waarschijnlijk, maar ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat hij vooral zelf veel aandacht nodig heeft. Ook de andere bewoners vermijden hem, waardoor hij als enige wat buiten de groep staat.

Lukas heeft vandaag samen met Diederik en mij keukendienst. Diederik is de benjamin van de gemeenschap. Net achttien. Vloeibare XTC, medicijnen en speed waren zijn muzen, eerst alleen tijdens de weekends, om de lange nachten door te komen, daarna ook in de week, op elk ogenblik van de dag.

‘Het aantal jongeren hier is schrikbarend toegenomen,’ verzucht ervaringsdeskundige Jacques. ‘De tijd dat we vooral diehardjunks behandelden is voorbij. Kijk maar eens om je heen. Diederik, 18 jaar. Johan, 21 jaar. Maarten, 19 jaar. Emma, 18 jaar. Koen, 20 jaar. Het maakt ons werk er alleen maar moeilijker op. Wie vroeger

stopte met drugs had niets te verliezen. Ikzelf bijvoorbeeld lag twintig jaar geleden letterlijk in de goot en het was stoppen of sterven. Vandaag verliezen jongeren door te stoppen hun vrienden, hun populariteit, hun plezier. De kans op terugval is daardoor zo veel groter.'

Diederik is hier nog maar twee weken. Gisteren kreeg hij er nog flink van langs tijdens de ochtendmeeting. Omdat hij niet tegen kritiek kan, moest hij aan elke bewoner vragen of ze kritiek op hem hadden. De oordelen waren hard en werden hem meegedeeld zonder dat hij een weerwoord mocht geven. Zo luiden de regels van het 'spel'.

Hij had twee gezichten, werd hem verweten. En hij ontvluchtte zijn taken. En hij uitte zijn gevoelens niet.

Als ik hem vanmorgen terloops naar zijn reactie vraag, haalt hij zijn schouders op alsof het hem allemaal niet heeft geraakt.

"Catharsis: emotionele ontlading als gevolg van een plotseling inzicht in de oorzaken van de eigen psychische methode." (Van Dale Woordenboek)

Encounter betekent ontmoeting. Het woord is de vorige dag verschillende keren gevallen. De bewoners kijken er reikhalzend naar uit maar ze worden er ook nerveus van. Begeleider Werner, ook een ervaringsdeskundige, legt me uit dat encounters de basis vormen van de psychotherapie die men in de meeste therapeutische gemeenschappen gebruikt. Het is een mentale confrontatie, waarbij de ene bewoner de andere bewoner op diens probleemgedrag binnen de gemeenschap wijst. Daarbij kan het er soms hard aan toe gaan.

De bewoners gaan in een kring op een kussen zitten en wie een encounter wil aangaan, neemt plaats tegenover zijn opponent. Pieter-Jan, de coördinator, begint. Hij gaat tegenover Lukas zitten. Onomwonden en met woede in zijn stem uit hij zijn kritiek op Lukas.

'Je neemt nooit genoeg met nee, Lukas! Altijd blijf je aandringen! Je gaat maar door tot je je zin krijgt! Altijd je eigen wil! Ik pik dat niet meer!'

Lukas probeert zich te verdedigen, maar Pieter-Jan bijt terug. Hij somt voorbeeld na voorbeeld op van Lukas' wangedrag. Elk voorbeeld is weloverwogen – er valt niets tegen in te brengen. Toch wuift Lukas alles weg.

'Ik zit nu eenmaal zo in elkaar,' zegt hij, de schouders ophalend.

'Dan moet je veranderen!' roept Pieter-Jan. 'Daarom ben je hier!'

Ook begeleider Werner bemoeit zich ermee. Hij kiest duidelijk partij voor Pieter-Jan en somt eveneens voorbeelden op van de opdringerigheid van Lukas, zoals ook ik die de vorige dag aan den lijve mocht ondervinden. In de steun van Werner ziet Pieter-Jan een aanmoediging om Lukas nog feller aan te vallen.

'Je bent een egoïst, Lukas! Je denkt alleen aan jezelf! Zal ik je eens vertellen wat jouw verslaving inhoudt? Dat kan in twee woorden: IK! NU! Dat is jouw verslaving!'

Ik zie hoe Lukas op zijn onderlip bijt. Pieter-Jan zweet en zwijgt. Iedereen zwijgt. Ook voor hen is de uitspraak van Pieter-Jan confronterend.

Nog even gaat de discussie verder, maar het meeste blijkt gezegd. Pieter-Jan is opgelucht dat hij zijn ergenis kwijt is, Lukas blijft onverschillig voor zich uit kijken.

Dan vraagt Fred het woord. Hij heeft een paar dagen eerder na een bezoek aan zijn ouders scheergerei binnengesmokkeld en heeft daarvoor sancties gekregen. Hij had die spullen moeten kopen met zijn weekbudget.

Fred richt zich tot Diederik, de benjamin van de groep. Gisteren heeft hij Diederik verweten twee gezichten te hebben en vandaag komt hij erop terug. Hij voelt zich verraden door hem. De ene dag had Diederik onder vier ogen gezegd dat hij Fred begreep, de volgende dag haalde hij tijdens een groepsessie venijnig naar hem uit. Nu haalt Fred uit naar Diederik. Harde taal op een agressieve toon geuit. Lava die al dagen in hem borrelt en eindelijk naar buiten komt. Hij trilt over zijn hele lichaam. Begeleider Werner moedigt hem aan door gerichte vragen te stellen.

'Wat voel je nu?'

'Waarom word je zo boos?'

'Daarna gaat Werner op zijn hurken achter Diederik zitten. Hij legt een hand op zijn schouder, fluistert hem in dat hij Fred van weerwoord moet dienen. Diederik voelt zich gesterkt en haalt uit naar Fred. Hij neemt het niet dat hij zo wordt aangevallen. Dat is onterecht, vindt hij. Hij begint harder en harder te roepen. Maar zijn woorden houden geen steek. Het zijn meer loze verwijten dan argumenten. En Fred scheldt terug. Het is een mentale bokswedstrijd met slechts slagen in de lucht aan het worden. Maar dan neemt begeleider Werner opnieuw het woord. Hij knijpt in de schouder van Diederik en zegt: 'Misschien is het wel zo dat je twee gezichten hebt. Dat je iedereen altijd naar de mond praat. Dat is natuurlijk veiliger voor jezelf, niet? Maar besef je wel dat je daarmee iemand diep kunt kwetsen? Heb je daar al eens bij stilgestaan?'

Het gezicht van Diederik verbleekt. Hij kijkt om zich heen, zoekend naar steun bij de andere bewoners. Maar zij houden zich afzijdig. Dit is tussen Fred en Diederik. Nu Diederik beduusd zwijgt, neemt Fred weer het heft in handen. Hij verwoordt de pijn die hij voelt. De woede die hij heeft. Hij schreeuwt en hij huilt. Dit is geen spel meer. Hier wordt een ziel blootgelegd. Langzaam dringt het tot Diederik door wat hij heeft aangericht. Hij wordt

steeds kleiner. Letterlijk. Hij krimpt in elkaar, mompelend dat hij het zo niet had bedoeld. Maar Fred gaat door. Minutenlang. Tot Diederik uiteindelijk luid 'STOP! STOP!' roept.

Dat is het teken. Tot daar en niet verder. Iedereen weet dat. Fred ook. Prompt zwijgt hij. Maar zijn lichaam trilt nog lang na en de lucht hangt vol niet-verstorven klanken.

Hiermee zit deze encountersessie erop. Het herstel kan beginnen, bij een koffie in de leefruimte. Diederik loopt er met gebogen hoofd heen en laat zich diep wegzakken in een sofa. Hij begint te snikken. Fred gaat naast hem zitten en begint met hem te praten. Zacht en begripvol deze keer. De afbreker bouwt op. Ook anderen komen Diederik nu een hart onder de riem steken. Hoe hard het er net ook aan toe is gegaan, uiteindelijk is iedereen er weer voor elkaar.

'Het gaat er niet om wie er gelijk heeft,' vertelt Werner. 'Ze moeten leren hun gevoelens te uiten. Opkroppen heeft geen zin. En uiteindelijk werkt het bevrijdend. Daarom kijken de bewoners hier zo naar uit. Het is hard en confronterend, maar het lucht op. Ze leren hier veel uit. Over zichzelf en over de anderen.'

Een gezonde geest in een gezond lichaam. Hardlopen, voetbal, volleybal, zwemmen, elke dag wordt er minstens een uur gesport. Ook boksen staat op het programma. Eens per twee weken. Een uur lang pept begeleider Joris, zwarte gordel karate, de bewoners op om alle zweet en woede uit hun getergde lijven te persen. Sprintjes, push-ups, sit-ups en daarna de bokshandschoenen aan en sparren per twee. De fysieke inspanning is zwaar, maar de bewoners vermaken zich. Ze lachen en grollen. Ze leren slaan, gericht en beheerst. Vooral dat laatste is een kunst. Je eigen grens en die van de tegenstander leren kennen. Slaan. Afweren. Slaan. En geconcentreerd blijven. Ook dat is een moeilijke opgave. Rechts. Links. Buik. Been. Hoofd. Tik. Tak. Tik. Tak. Blijven denken. De trainer jut op. Hij bokst zelf ook mee. Drie kwartier lang. En dan is het tijd om alle remmen los te gooien. Eén minuut lang mag elke bewoner zich op de bokszak uitleven. Slaan. Trappen. Met handen en voeten, knieën en ellebogen. Hier hebben ze naartoe geleefd. Maar één minuut alles geven is lang, zeker als er in elke slag echte woede zit. Toch houdt iedereen vol, aangemoedigd door alle anderen. Zo'n buitenkans krijgen ze zelden. Slaan tot men erbij neervalt. Letterlijk.

Na afloop, in de bus terug naar de gemeenschap, glundert iedereen. Pieter-Jan, Michiel, Lukas, Diederik, Janos en de anderen.

Jean Cocteau besluit zijn boek *Opium* met het gedicht 'Le camarade', dat volgens de schrijver 'gediend heeft als stimulans na het geschenk van de laatste bladzijden'.

*Deze marmere vuistslag was een sneeuwbal,
En die besterde hem het hart
En die besterde de kiel van de overwinnaar,
Besterde de zwarte overwinnaar, door niets beschermd.*

*Hij bleef stomverbaasd staan
In het schildwachthuisje der eenzaamheid,
Blote benen onder de maretak, de gouden noten, de hulst,
Met sterren bezaaid als het zwarte bord in het schoolvertrek.*

*Zo worden dikwijls op school
Klappen gegeven die bloed doen spuwen,
Die harde vuistslagen van sneeuwballen,
Die in het voorbijgaan een vluchtige schoonheid geven aan het hart.*
(1930)

In de keuken hangt een lijstje met wensen van de bewoners: lamsbout, fazant, filet, puree, konijn met pruimen, kalfszwezeriken, bruine suiker, langoest, everzwijnfilet, duifje, kwartels.

Met het verdwijnen van de drugs is de appetijt teruggekeerd. Dat merk ik ook iedere keer aan tafel. De borden worden volgeschapt. Velen nemen een tweede keer. Alles smaakt iedereen. Soep. Aardappelen. Groenten. Zelfs spruitjes.

Het gaat er ook immer vrolijk aan toe. Bij het ontbijt. De lunch. Het avondmaal. Alle bewoners rond de tafel, begeleider erbij. Eén grote familie. Een warm nest. Zo anders, denk ik, dan de kilte van de verslaving. Die verbondenheid is haast tastbaar, zeker wanneer er van buitenaf slechte tijdingen binnenwaaien. Zoals wanneer Lukas 's avonds ineens wordt weggeroepen door een sociaal werker. De groep wordt stil. Ze voelen dat er wat aan de hand is.

Wanneer Lukas terugkomt vertelt hij dat zijn vader een zelfmoordpoging heeft gedaan en op intensive care ligt. De man heeft meer dan honderd pillen geslikt. Het valt op hoe kalm hij blijft terwijl hij dit zegt. Hij heeft zijn moeder en zijn zus al gebeld en hun moed ingesproken. Dat zij op hun beurt geen domme dingen mogen doen.

Zegt hij die zijn leven lang domme dingen heeft gedaan.

Ik heb de indruk dat het slechte nieuws hem vreemd genoeg energie en kracht geeft. Het lijzige is uit zijn stem verdwenen. Het kleverige in zijn manier van doen is ook weg. Dit is niet meer de Lukas van 'nu' en 'ik'. Het lijkt of hij plotseling volwassen is geworden.

Ook de andere bewoners luisteren nu naar zijn verhaal zonder verveeld weg te kijken. Ze leven met hem mee. Oprecht. Dat is duidelijk.

Hierna gaat Lukas weer aan het werk. Beheerst. Hij ruimt de tafels af. Doet de vaat.

'Gaat het?' vraag ik deze keer. Hij knikt.

Even later zie ik hem in de leefruimte bij Janos staan. De reus heeft zijn armen om hem heen geslagen. Lukas huilt en Janos troost hem. Met zijn kolenschoppen van handen streelt hij Lukas over de rug.

Na een vrolijk spelletje Hints en de complimentenronde gaan de bewoners naar bed. Janos kijkt tevreden terug op de dag. Michiel daarentegen is opvallend stil. Hij moet moeite doen om zichzelf een compliment te geven. Twee stappen vooruit. Drie achteruit.

'Ontplof! Gooi alles eruit wat naar buiten wil komen. Word wild. Schreeuw, lach, roep, huil, spring, dans, trap. Houd niets in!' Zo luiden de instructies van begeleider Werner tijdens het uur dynamische meditatie. Alle bewoners zijn geblinddoekt. Tegen de muren zijn kussens en matrassen gezet opdat niemand zich kan verwonden. Iedereen heeft tien minuten diep in- en uitgeademd en de spieren losgemaakt op rustige Indiase klanken. Een gongslag kondigt de tweede fase aan. De muziek versnelt, wordt heftig, hard, zweept de bewoners op. Bijna allemaal laten ze zich nu gaan. Er wordt geschreeuwd en gezongen. Kreten van dieren weerklinken. Janos is op zijn knieën gaan zitten en beweegt zijn bovenlichaam op en neer, waarbij hij zijn mokerarmen iedere keer hard laat neerkomen op een matras. Dat houdt hij minutenlang vol. Lukas tolt om zijn as. Krijst. Diederik slaat al roepend met zijn vuisten op een kussen. Steeds harder. Hij merkt niet eens dat zijn knokkels beginnen te bloeden. Zijn kreten wekken andere kreten op. Pieter-Jan schudt heftig zijn hoofd, springt en schreeuwt.

Ik sta aan de kant en observeer met ingehouden adem. Een voor een neem ik de geblinddoekte gezichten in me op. De open monden. De gespannen kaakspieren. Het zweet. Het speeksel. De emoties. Het vraagt moed om je zo te laten gaan en niet iedereen kan dat. Zoals mijn kamergenoot Michiel. Hij staat in een hoekje en beweegt amper. Zijn gezicht vertoont alleen ergernis. Misschien heeft hij in zijn leven al te veel geschreeuw gehoord.

Na de fysieke inspanning volgt de ontspanning. Armen omhoog, opspringen en uitademen. Tien minuten lang. Daarna stilstaan. Vijftien minuten. En ten slotte vijftien minuten vrij bewegen op de muziek. Dansen.

Na afloop vraagt Werner aan iedereen om in twee woorden te beschrijven hoe hij het vond. 'Bevrijdend' en 'intens' worden het vaakst genoemd.

Michiel houdt het echter bij één woord: saai.

Diederik en Lukas moeten hun 'ecogram' voorstellen, een schematische voorstelling van hun sociale contacten. Bij wie vonden ze en aan wie gaven ze emotionele steun, advies, gezelschap en hulp.

Diederik blijkt nog een uitgebreid netwerk te hebben. Zijn jeugdige leeftijd is daar niet vreemd aan. Vanuit het woord 'IK' vertrekken er pijlen naar tientallen mensen. Zijn ouders, zijn zus en andere familieleden steunen hem nog steeds. Hij heeft vrienden en vriendinnen – sommigen zal hij moeten laten vallen als hij drugvrij wil leren leven – en er zijn hulpverleners bij wie hij terecht kan. Het ziet er goed uit voor hem. Zijn drugprobleem heeft nog niet de kracht van een allesverwoestende tornado gehad.

Bij Lukas ligt dat heel anders. Zijn ecogram bevat veel minder namen. Zijn moeder en zijn vader staan erop, maar het contact met hen is minimaal, zegt hij. Zij is depressief en hij verslaafd aan pillen. Dan is er ook nog zijn zus, maar die zit in de psychiatrie. Een gezin dat uit louter rafels bestaat. Maar hij hoopt dat de wanhoopsdaad van zijn vader nu verandering brengt. Dat ze eindelijk eens met elkaar kunnen praten.

Zijn ecogram vermeldt ook de namen van een oom en een tante. Zij verzorgen zijn hond. Hij is daar erg blij om, maar meer contact hebben ze niet.

Lukas praat opvallend nuchter en met veel inzicht in zijn situatie. Niemand had dit achter hem gezocht.

'Dit zijn mijn vrienden,' zegt hij, wijzend op vier namen, die hij in het vakje 'steun' heeft gezet.

Het zijn de jongens met wie hij veel op pad ging. Ze trokken naar zee, gingen met de honden in de bossen wandelen. Bij hen kon hij op elk ogenblik terecht. Hiermee. Daarmee. Anekdote na anekdote borrelt op. Peperkoeken herinneringen. Alle bewoners zijn een en al aandacht voor zijn verhaal.

Ook in de gevangenis leerde hij iemand kennen. Ze steunden elkaar door dik en dun. En dan was er nog het meisje dat hem eens per week kwam bezoeken. Een vrijwilligster. Hij kon met haar praten, maar of zij veel aan hem had, betwijfelt hij. Daarom heeft hij haar in het vakje 'gezelschap' geplaatst.

Een halfuur is Lukas ononderbroken aan het woord. Met veel oog voor detail schetst hij een beeld van zichzelf en zijn omgeving. En ineens blijkt hij klaar.

'Dat was het,' zegt hij abrupt en hij maakt aanstalten om te gaan zitten.

‘Blijf even staan, Lukas,’ zegt de sociaal werker dan. ‘Je hebt het voortdurend over vroeger gehad. Maar wil je eens vertellen met welke mensen je op dit ogenblik nog een goede band hebt en de overige namen uitvegen.’

Lukas denkt een ogenblik na en kijkt naar de namen op het bord. Hij verbleekt. Na een aarzeling pakt hij een bordenwisser en begint naam na naam te wissen, zoals iemand die in een oud telefoonboekje schrapte wie er intussen is overleden.

Eerst zijn vader en moeder.

Dan zijn zus.

Zijn oom en tante.

Hij slikt. De bordenwisser bevindt zich nu ter hoogte van de namen van zijn vrienden.

‘Dit doet pijn,’ klinkt het en hij begint zijn vrienden uit te wissen. Een voor een.

Naast me hoor ik ook Janos slikken. Diederik schuifelt nerveus heen en weer.

Ten slotte wist Lukas ook de naam van het meisje dat hem geregeld in de gevangenis kwam bezoeken. En de vriend die hij daar leerde kennen, kan ook weg, bekent hij. Hij weet niet waar die naartoe is.

Dan is hij pas echt klaar. Hij staart naar het bord. Er blijft maar één woord achter: IK.

*'t Is goed in 't eigen hert te kijken
Nog even vóór het slapen gaan
Of ik van dageraad tot avond
Geen enkel hert heb zeer gedaan.*

Uit: Alice Nahon, 'Avondliedekens III', 1921

De week wordt zoals steeds afgesloten met de uitreiking van de 'schijfjes'. Op een magneetbord hangt de naam van elke bewoner. In kolommen staan de doelstellingen per module vermeld. Voor elke behaalde doelstelling krijgt de bewoner een magneetschijfje. Wie voldoende schijfjes heeft verzameld, kan aan een volgende module beginnen.

Deze methode biedt perspectief en houvast. De vooruitgang wordt zichtbaar voor elke bewoner. Of zoals Lukas tegen mij zegt, nadat hij voor het brengen van zijn ecogram een schijfje achter zijn naam heeft mogen hangen: 'In de gevangenis telde ik alleen maar af. Hier tel ik tenminste op.'

We zijn allemaal dicht tegen elkaar aan gekropen in de sofa's in de leefruimte. Elke bewoner die een schijfje krijgt, wordt beloond met een lang en luid applaus. De sfeer is vrolijk en uitgelaten. Duimen gaan de lucht in. Gelach weerklinkt. Janos knipoogt naar mij. Lukas legt een hand op mijn schouder. De lucht is zwanger van hoop.

Weldra zal ik vertrekken. Het zal wennen zijn. Alsof niet ik wegga, maar zij mij achterlaten.

Voor mijn vertrek lopen Michiel en ik nog een laatste keer naar de klok, die in een hoek van het therapielokaal hangt. Het is een zware, bronzen klok. Een dik touw aan de klepel nodigt uit om er een ruk aan te geven. Toch weerstaat elke bewoner de verleiding. Dat voorrecht moet je immers verdienen. Alleen wie het hele programma succesvol heeft doorlopen en nog maar één pas van een nieuw leven is verwijderd, mag de klok laten galmen, zo lang en zo hard als hij wil, opdat iedereen in het hele gebouw het kan horen.

Michiel staart, het hoofd in de nek, naar de klok. Gisteren kreeg hij van een begeleider te horen dat hij nooit de klok zal kunnen luiden als zijn houding onveranderd bleef.

'Het zij zo,' antwoordde hij toen, zijn schouders ophalend.

Maar vandaag heeft hij weer moed verzameld. Hij recht zijn rug en knikt.

'Op een dag,' klinkt het dan. En ik zie hoe zijn ogen oplichten.

Dank aan alle bewoners en begeleiders en de directie van behandelingscentrum Katarsis in Genk voor hun vertrouwen en hun medewerking.

Alle personages zijn echt. Hun namen zijn verzonden.

Meer informatie: www.katarsis.be

Bronnen :

Dante Alighieri, *De goddelijke komedie*, Athenaeum – Polak & Van Gennep, Amsterdam, 2000, vert. Ike Cialona en Peter Verstegen

Jean Cocteau, *Opium*, A.W. Bruna & Zoon, Utrecht/Antwerpen, 1968, vert. G.J. van Wagenveld en Eveline H. Klaver

Alice Nahon, *Verzameld dichtwerk*, Pelckmans, Kapellen, 1996.

Roger van de Velde, *Recht op antwoord & al het andere proza*, Elsevier Manteau, Antwerpen/Amsterdam, 1980